

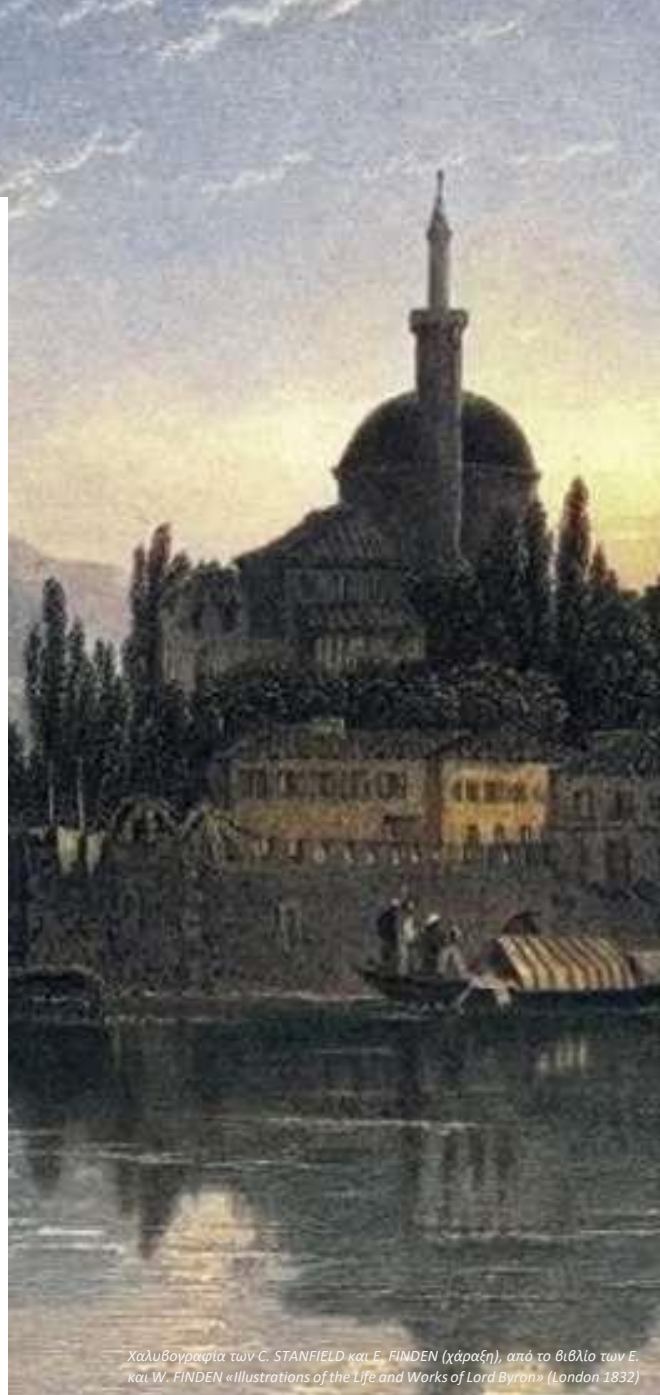
ΕΚ ΤΩΝ
ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
ΓΕΝΝΑΤΑΙ Η
ΠΡΟΚΟΤΗ ΜΕ
ΤΗΝ ΟΠΟΙΑ
ΛΑΜΠΟΥΝ ΤΑ
ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΕΘΝΗ

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΓΙΑΝΝΕΝΑ, ΜΑΗΣ 2022

9^Ο ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Φιλομένη Τζιώρα



Χαλυθογραφία των C. STANFIELD και E. FINDEN (χάραξη), από το βιβλίο των E. και W. FINDEN «Illustrations of the Life and Works of Lord Byron» (London 1832)

ΕΞΕΡΕΥΝΟΥΜΕ ΤΗΝ ΠΟΛΗ ΜΑΣ - ΜΑΘΑΙΝΟΥΜΕ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΥΕΡΓΕΤΕΣ - ΣΧΟΛΕΣ - ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΙ

Στα πλαίσια του πολιτιστικού προγράμματος που εκπονεί το σχολείο μας, δημιουργήθηκε και το παρόν φύλλο εργασίας, που αναφέρεται σ' έναν ιστορικό περίπατο στα Γιάννενα ο οποίος ξεκινάει από το σχολείο μας (Κων/πόλεως 1) και καταλήγει στη περιοχή του Ναού της Αγίας Μαρίνας.

Στην αρχή του φύλλου εργασίας υπάρχει η πορεία της διαδρομής που θα ακολουθήσουμε. Στη συνέχεια ακολουθεί μια λίστα χρωμάτων και οι χρονολογικές περίοδοι που αντιστοιχούν σε αυτά. Τα σημεία ενδιαφέροντος του παρόντος φύλλου εργασίας καθώς και οι δρόμοι με τα ονόματα των πρωταγωνιστών μας κατατάσσονται σε αυτές τις χρονολογικές περιόδους, γεγονός που δηλώνεται από τα διαφορετικά χρώματα των τίτλων τους. Στο τέλος του φύλλου εργασίας, στο παράρτημα, δίνεται η μετάφραση των γαλλικών όρων των χαρτών στα Ελληνικά καθώς και οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν, για περαιτέρω μελέτη.

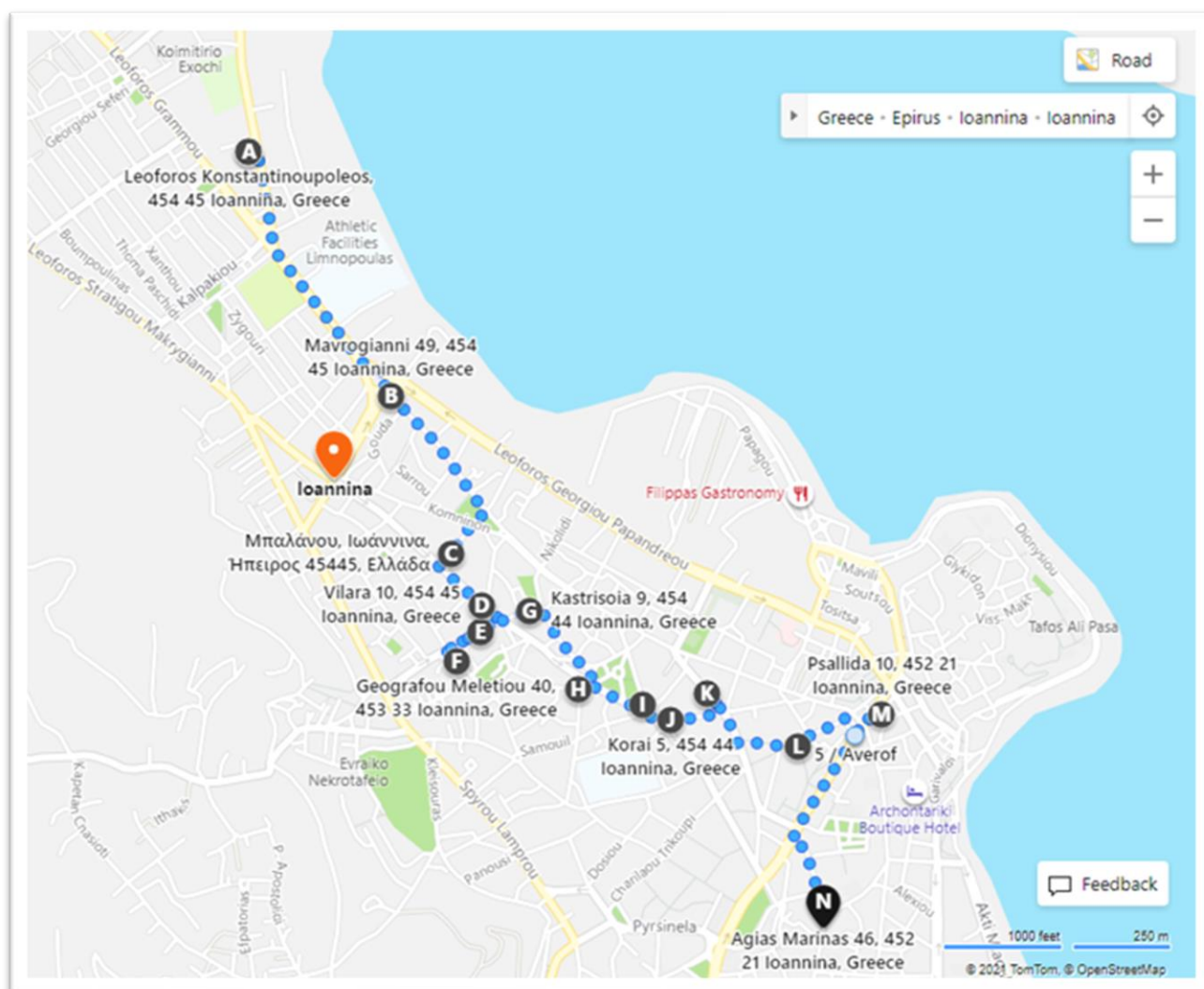
Σκοπός του συγκεκριμένου φύλλου εργασίας δεν είναι μόνο η κατάδειξη της αμέριστης προσφοράς των Ηπειρωτών ευεργετών και διδασκάλων στην παιδεία και στην αφύπνιση του αλύτρωτου γένους, αλλά και η γνωριμία σας με την πόλη μας. Ακολουθώντας τα ίχνη του παρελθόντος της πόλης μας θα προσπαθήσουμε να ξετυλίξουμε το νήμα της ιστορίας της. Σαν καθηγητές σας πιστεύουμε ότι μέσα από την ιστορική αυτογνωσία και συνείδηση καλλιεργείται το ουσιαστικό ενδιαφέρον για την πόλη και για τη ζωή σε αυτήν, ώστε εσείς πια, σαν αυριανοί ενεργοί πολίτες να διαμοφώσετε την ιστορία της.

Καλή μας εξερεύνηση και ας θυμηθούμε και πάλι τον Ρήγα:

«Να τιμά κανείς τη γενέτειρά του και να παρουσιάζει τα ιστορικά στοιχεία της».

Για τον ιστορικό περίπατο θα χρησιμοποιήσετε tablets και στο τέλος θα κληθείτε να απαντήσετε σε online ερωτηματολόγιο.

Η διαδρομή μας



Εικόνα 1

<https://www.bing.com/maps>

A. Αφετηρία το σχολείο μας, Κων/λεως 1	H. Βαλαωρίτου και Τσακάλωφ
B. Οικία Νεομάρτυρα Γεωργίου	I. Πουκεβίλ
C. Κοσμά Μπαλάνου	J. Κοραή
D. Βηλαρά	K. Ζωσιμάδων
E. Ευεργετών	L. Ζώη Καπλάνη
F. Γεωγράφου Μελετίου	M. Ψαλίδα
G. Πρότυπο Λύκειο Ζωσιμαίας Σχολής	N. Ο προορισμός μας, η περιοχή της Αγ. Μαρίνας

Χρονολογικοί περίοδοι

- Έως 1658 (Ίδρυση σχολής Επιφανίου Ηγουμένου - Πρώτη Νεωτεριστική σχολή)
- 1658 - 1822 (Θάνατος Αλή Πασά)
- 1822 - 1913 (Απελευθέρωση της πόλης)
- 1913 έως σήμερα

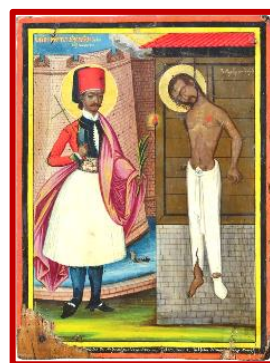
Νεομάρτυρας Γεώργιος (1808 - 1838)

Στην χριστιανική θρησκεία ονομάζονται «μάρτυρες» εκείνοι οι οποίοι δίνουν τη μαρτυρία τους για την χριστιανική τους πίστη, αλλά υφίστανται και «μαρτύρια» (θάνατο και πιθανόν βασανιστήρια) στην προσπάθεια των διωκτών τους να τους κάνουν ν' αλλάξουν πίστη.

Δεκατρείς μέρες μετά την απαγχόνιση του Νεομάρτυρα Γεωργίου, ο λαϊκός καλλιτέχνης αποτύπωσε τη μορφή του, σύμφωνα με την ανερχόμενη τάση της εποχής να απεικονίζονται οι Άγιοι με την καθημερινή τους ενδυμασία.

Θέματα συζήτησης

Η ημερομηνία του μαρτυρίου του Νεομάρτυρα Γεωργίου. Ο λόγος του απαγχονισμού του. Η αγιογράφηση του μόνο με μια κάλτσα και γιατί είναι γνωστός ως «φουστανελάς».



Εικόνα 2
Νεομ. Γεώργιος

Ο **Κοσμάς Αιτωλός** ή «Πατροκοσμάς», ένας άλλος Άγιος της Ορθοδοξίας μας, λίγα χρόνια πριν παρακινούσε με θέρμη τους Χριστιανούς να ιδρύουν σχολεία (κατάφερε να ιδρυθούν 200) που θα διδάσκουν την ορθοδοξία, με «ποθούμενο» πάντα την απελευθέρωση του γένους.

Κοσμά Μπαλάνου

Ο Κοσμάς Μπαλάνος θεωρήθηκε ως ο πλέον συντηρητικός Σχολάρχης της Μπαλαναίας Σχολής. Ήταν οπαδός της αρχαΐζουσας γλώσσας, κάθε δε σύγχρονη σκέψη ήταν εξορισμένη από τη Μπαλαναία Σχολή γιατί «προκαλούσε αθεΐα».

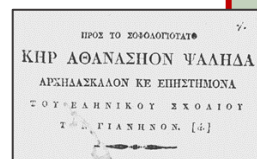
Θέματα συζήτησης

Οι λόγοι για τους οποίους ο Κοσμάς Μπαλάνος θεωρήθηκε ότι ήταν αντίθετος στην διδασκαλία ξένων γλωσσών και πειραματικής Φυσικής στη Μπαλαναία Σχολή καθώς και η μέθοδος της «ψυχαγωγίας», είδους διδασκαλίας, που εφαρμοζόταν στη σχολή. Η προσφορά του στην Παιδεία.



Εικόνα 3
Κοσμάς Μπαλάνος

Ο Βηλαράς ήταν λόγιος και γιατρός στην αυλή του Αλή Πασά. Η σάτιρα του Βηλαρά ήταν πρωτοποριακή για τα ελλαδικά δεδομένα, στρεφόταν κατά οποιασδήποτε κατεστημένης μορφής και καυτηρίαζε ποικίλες κοινωνικές καταστάσεις. Το 1814 δημοσιεύτηκε «Η ΡΟΜΕΗΚΗ ΓΛΩΣΣΑ» ένα βιβλιαράκι γραμμένο ολόκληρο σ' ένα σύστημα ορθογραφίας επαναστατικό, σχεδόν φωνητικό και τόνους και πνεύματα.



[Εικόνα 4](#)
[Η Ρομεηκή Γλώσσα](#)



Θέματα συζήτησης

Κανόνες γραμματικής και ορθογραφίας του δημοτικιστή Βηλαρά και εφαρμογή τους με παραδείγματα σε πινακίδες που συναντάμε στην φερώνυμη οδό. Η σχέση του Βηλαρά με τον Ψαλίδα.

Ευεργετών

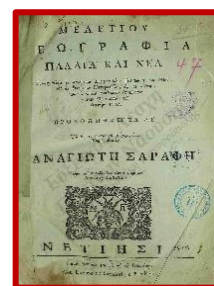
Οι περισσότεροι από τους μεγάλους Εθνικούς μας ευεργέτες ήταν Ηπειρώτες (Αβέρωφ, Δομπόλης, Ζάππας, Ζωγράφος, Ζωσιμάδες, Καπλάνης, Μαρουτσαίοι, Σίνας, Τοσίτσας, κ.α.). Πολλοί από αυτούς παρέμειναν άγαμοι από επιλογή, κάποιοι διαμένοντας σε κελιά μοναστηριών για να μην ξοδεύουν χρήματα και να συνεισφέρουν τα μέγιστα στη γενέτειρα γη. Προσέφεραν όλη την περιουσία τους για σχολεία (ίδρυση φερώνυμων και ενίσχυση προϋπαρχόντων σχολών), νοσοκομεία, γηροκομεία, εκκλησίες, τύπωμα και δωρεάν διάθεση βιβλίων, βοήθεια σε ορφανά και φυλακισμένους, προικοδότηση άπορων κοριτσιών, χορήγηση υποτροφιών κ.α.

Θέματα συζήτησης

Η ανιδιοτελής προσφορά των Ηπειρωτών ευεργετών στην Παιδεία και στον απελευθερωτικό αγώνα. Πως ονειρευόταν τη χώρα μας και τι πίστευαν για την δύναμη της Παιδείας.

Γεωγράφου Μελετίου

Μιχαήλ Μήτρου ήταν το κοσμικό όνομα του μετέπειτα επισκόπου Αθηνών Μελετίου. Ήταν Σχολάρχης του διδασκαλείου του Επιφανίου Ηγουμένου (Πρώτη Νεωτεριστική Σχολή της πόλης μας). Πήρε το προσωνύμιο Γεωγράφος μετά το θάνατό του, λόγω του τετράτομου γεωγραφικού του έργου. Το έργο αυτό ουσιαστικά ήταν το πρώτο εκτεταμένο γεωγραφικό έργο της νεότερης εποχής στα ελληνικά και αποτέλεσε το βασικό διδακτικό εγχειρίδιο για το μάθημα της γεωγραφίας στα ελληνόφωνα σχολεία του 18^{ου} αιώνα.



[Εικόνα 5](#)

Θέματα συζήτησης

Η σημασία της επιστήμης της Γεωγραφίας. Πώς «διαβάζουμε» μια περιοχή. Πώς το έργο του Μελετίου Γεωγράφου σχετίζεται με τη Χάρτα του Ρήγα.

Πρότυπο Γενικό Λύκειο Ζωσιμαίας Σχολής

Το 1820, το μεγαλύτερο μέρος της πόλης έγινε παρανάλωμα του πυρός από τον Αλή Πασά στην προσπάθεια αντιμετώπισης της πολιορκίας του από τον Χουρσίτ Πασά. Η καταστροφική αυτή πυρκαγιά έμεινε γνωστή στην ιστορία ως «ο μεγάλος χαλασμός» και κατέστρεψε τις δυο μεγάλες σχολές της εποχής, την Μπαλαναία και την Καπλάνειο καθώς και τις βιβλιοθήκες τους με τα βιβλία και τα όργανα που χρησιμοποιούσαν.



Εικόνα 6
Το πρώτο Διδακτήριο της Ζωσιμαίας
Σχολής (1828-1834)

Μετά την καταστροφή, την πόλη έβγαλε από την πνευματική της αφάνεια η ίδρυση της Ζωσιμαίας Σχολής το 1828. Περιλάμβανε κατά τον πρώτο χρόνο της λειτουργίας της δύο τάξεις και αργότερα τέσσερεις, με βασικά μαθήματα διδασκαλίας, κατά τα πρώτα χρόνια της ίδρυσής της, τα Αρχαία και Νέα Ελληνικά, Λατινικά, Ιταλικά και Γαλλικά. Διδάσκονταν και άλλα μαθήματα, που τα αποκαλούσαν «λοιπαί επιστήμαι». Το Λύκειο Ζωσιμαίας ιδρύθηκε το 1958 με τη θεμελίωση του τέταρτου διδακτηρίου της

Ζωσιμαίας.



Εικόνα 8

<https://www.anexitilo.net/2017/05/1893.html>



Εικόνα 7

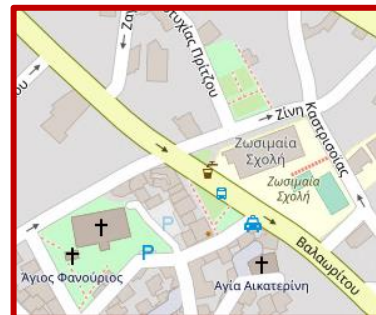
<https://www.stigmap.gr/>

Στο κυκλωμένο τμήμα της παραπάνω φωτογραφίας βλέπουμε το παλιό τούρκικο σπίτι που κάλυψε ανεπιτυχώς τις στεγαστικές ανάγκες των πρώτων χρόνων λειτουργίας της **Ζωσιμαίας Σχολής**, με την αρχική ονομασία «Γενικό Σχολείο» (1828-1834). Επίσης διακρίνεται το **αρχοντικό του Βαρζέλη (1)**, στην τότε Πλατεία Μνημάτων (Παλιά Εβραϊκά μνήματα, σημερινή πλατεία **Αρχιεπισκόπου Σπυριδωνος**), που ήταν η σημαντικότερη ίσως πλατεία της πόλης **(2)**. Συνέχεια της πλατείας είναι η οδός Ελισάβετ Καστρισόϊα **(3)** (κάτω από τη νέα Ζωσιμαία Σχολή) με το **σπίτι του Περικλή Μελίρρυτου** (το τριώροφο κτήριο) ανάμεσα στα αρχοντικά της. Εκεί είχε ήδη από το 1793, στα Γιάννενα πρώτα απ' όλες τις ελληνικές **πόλεις, ανεγερθεί κανονικό Νοσοκομείο - Σπιτάλια** (κατάλοιπο της λέξης hospital = νοσοκομείο), μετέπειτα πτωχοκομείο. Ακόμη διακρίνεται η

μεγαλοαστική οδός **Παύλου Μελά (4)**, η περιοχή "**Μάτσικα**" (5), που ήταν ακατοίκητη, και το ογκώδες αλλά επιβλητικό κτήριο του **Ορφανοτροφείου Γεωργίου Σταύρου (6)**, στο "Γυαλί (ή Γιαλί) Καφενέ", που μόλις είχε αποπερατωθεί. Σήμερα στο κτήριο στεγάζεται η Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση της πόλης. Τέλος, δεξιά στη φωτογραφία εικονίζεται η **εκκλησία του Αρχιμανδρείου (7)**, με το παρακείμενο νεκροταφείο. Στο αριστερό άκρο φαίνεται η παλαιά χριστιανική συνοικία "**Καραβατιά**" (8) και το χωράφι στο οποίο σήμερα βρίσκεται το **Βαλάνειο Δημοτικό Σχολείο (9)**.

Θέματα συζήτησης

Πώς είναι εφικτό από ένα χάρτη εποχής όπως αυτός του J.D.B. Du Bocage που ακολουθεί, να εντοπίσουμε σε ποια περιοχή βρισκόμαστε. Τι υπήρχε τότε που δεν βλέπουμε σήμερα. Οι επιπτώσεις του μεγάλου χαλασμού για την πόλη μας. Συζητάμε για τις δυσκολίες που υπήρχαν κατά τα πρώτα χρόνια λειτουργίας της Ζωσιμαίας Σχολής. Η παραμέληση των ιστορικών μας κτιρίων - αρχοντικό Βαρζέλη. Η ευεργέτιδα Ελισάβετ Καστρισόϊα. Χρησιμοποιούμε και το παράρτημα στο τέλος του φύλλου εργασίας με την μετάφραση των γαλλικών όρων.



• Απόσπασμα χάρτη του J.D.B Du Bocage - 1815 •

[Εικόνα 9](https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b8492581b/f1.item.r=yanina.zoom)

<https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b8492581b/f1.item.r=yanina.zoom>

Βαλαωρίτου και Τσακάλωφ

Ιδιαίτερα κατά την εποχή του Αλή Πασά, εξαιτίας της μεγάλης δύναμης και επιρροής του, στάλθηκαν από διάφορες ευρωπαϊκές χώρες διπλωμάτες και ιδρύθηκαν Προξενεία στην πόλη των Ιωαννίνων. Ουσιαστικά, με κέντρο την πόλη μας ο Αλή πασάς είχε ιδρύσει μέσα στην Οθωμανική κυριαρχία κράτος εν κράτει.

Στις φωτογραφίες διακρίνεται το Ρωσικό προξενείο, αρκετά χρόνια πριν (1) και αμέσως μετά (2) τον βομβαρδισμό του από τους Ιταλούς τον Νοέμβρη του 1940, καθώς και η πολυκατοικία που ανεγέρθηκε στη θέση του (3).



Εικόνα 10

[e Γιάννινα \(wordpress.com\)](https://www.giannena.wordpress.com/)

<https://typos-i.gr/article/ta-giannena-sto-stoxastro-twn-aeroplanwn>

Θέματα συζήτησης

Η αλλαγή της μορφής και της χρήσης των κτιρίων στο χρόνο. Διαπιστώσεις και συναισθήματα παρατηρώντας παλιές φωτογραφίες.

Μετά το 1858 στα Γιάννενα υπήρχαν 5 προξενεία: το Αγγλικό, το Γαλλικό, το Ρωσικό, το Αυστριακό και ποιο άλλο νομίζετε;

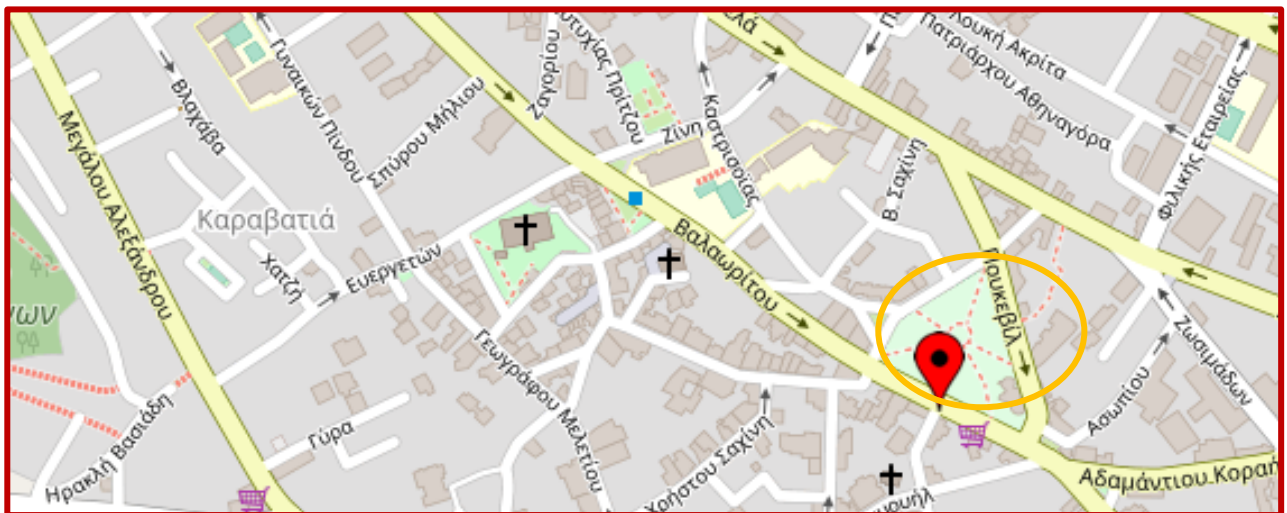
Το 1869 κατόπιν κρατικής εντολής με στόχο τον εξωραϊσμό του παζαριού, μια δεύτερη πυρκαγιά έκαψε και κατέστρεψε το μεγαλύτερο μέρος της αγοράς και μέρος της πόλης. Ως υπεύθυνος της πυρπόλησης θεωρείται ο Ρασήμ πασάς, ο οποίος επιδίωκε την αναμόρφωση του ξύλινου παζαριού μέσω ρυμοτόμησης. Η αναγγελία εκδήλωσης πυρκαγιάς εκείνη την εποχή γινόταν με κανονιοβολισμούς από τις επάλξεις του Κάστρου: Ένας κανονιοβολισμός σε περίπτωση απλού κινδύνου (π.χ. για το παζάρι) και τρεις σε περίπτωση γενικότερου κινδύνου.

Άλσος ή Πλατεία Ζαλόγγου ή Άλσος ποιητών

Στα δυο παρακάτω αποσπάσματα χαρτών, που οι ερευνητές τα «ταυτίζουν», βλέπουμε:

- Στο πρώτο, του 1815, κυκλωμένη την περιοχή του Λιάμ Τζαμί, της τότε μεγαλύτερης συνοικίας Μπαχράμ Πασά, καθώς και μεγέθυνση της περιοχής ενδιαφέροντός μας.
- Στο δεύτερο απόσπασμα, κυκλωμένη την περιοχή του Άλσους.

Απόσπασμα του χάρτη του J.D.B Du Bocage



Θέματα συζήτησης

Προσδιορισμός της περιοχής που βρισκόμαστε. Με προσεκτική μελέτη συνδέουμε τους παραπάνω χάρτες και τους συνδυάζουμε και με την φωτογραφία του Ρωσικού Προξενείου. Πώς θα χαρακτηρίσουμε την επίμαχη περιοχή, με κάθε επιφύλαξη. Συζητάμε για την ύπαρξη πολλών (17 εκείνη την εποχή) διάσπαρτων και εκτεταμένων Οθωμανικών κοιμητηρίων καθώς και ενός Εβραϊκού. Εντοπίζουμε στον χάρτη εποχής την ύπαρξη Ελληνικού σχολείου και βιβλιοθήκης (Μπαλαναία Σχολή;).

Η Μπαλαναία Σχολή την εποχή του Αλή Πασά αριθμούσε περί τους 300 μαθητές. Ξεκίνησε ως Σχολή **Γκιόνμα** από τους χρηματοδότες της, τους Εθνικούς μας ευεργέτες Μάνο και Λεονταρή Γκιόνμα, αλλά έμεινε στη συνείδηση του κόσμου ως «Μπαλαναία» από τους Μπαλάνους που την διεύθυναν για περίπου έναν αιώνα. Οι περισσότεροι από τους Μπαλάνους δεν επηρεάστηκαν από

τις ιδέες της Δύσης ούτε από διαφορετικά ιδεολογικά περιβάλλοντα επειδή, με εξαίρεση τον Μπαλάνο Βασιλόπουλο, κανένας τους δεν ήρθε σε επαφή με αυτά. Δημιούργησαν μια παράδοση που έτεινε να αποκλείσει από τις Σχολές τους τις νέες επιστήμες (νεότερα Μαθηματικά, πειραματική Φυσική, Μεταφυσική κ.α.), τη Φιλοσοφία, τις ξένες γλώσσες, μια παράδοση προσκόλλησης στις θρησκευτικές ιδεοληψίες και το συντηρητισμό που οδήγησε τη Σχολή να χάσει μεγάλο μέρος της αίγλης της. Πριν από αυτούς στην σχολή Γκιόνμα, διδάσκαλοι όπως ο Γεώργιος Σουγδουρής και ο Μεθόδιος Ανθρακίτης παραιτήθηκαν, ερχόμενοι σε αντίθεση με το κατεστημένο της πόλης και όχι μόνο.

Πουκεβίλ

Ο Πουκεβίλ ήταν γιατρός, περιηγητής, πρόξενος της Γαλλίας για μια δεκαετία περίπου στα Γιάννενα, συγγραφέας και φιλέλληνας. Γνώρισε όσο κανείς άλλος τον Αλή Πασά, με τον οποίο δεν είχε και τις καλύτερες σχέσεις. Ο παραπάνω χάρτης, του Bocage , βρίσκεται στο βιβλίο του με περιηγήσεις από την Ελλάδα "Voyages dans la Grèce" (Paris 1820).



Εικόνα 11
F.C.H.L. Pouqueville
Λιθ. του L. DUPRÉ (1824)

Θέματα συζήτησης

Τι ήταν οι περιηγητές. Με ποιούς τρόπους προσέφεραν στον απελευθερωτικό αγώνα.

Αδαμάντιου Κοραή

Ο Αδαμάντιος Κοραής ήταν λόγιος και κορυφαίος εκπρόσωπος του Νεοελληνικού Διαφωτισμού. Ένα από τα μεγαλύτερα ευεργετήματα των Ζωσιμάδων ήταν η χρηματοδότηση του ιδρύματος της ελληνικής βιβλιοθήκης του Διδασκάλου του Γένους Κοραή, στο Παρίσι το 1805. Από το ίδρυμα αυτό εκδόθηκαν τα συγγράμματα των αρχαίων κλασικών που εξαπλώθηκαν σε ολόκληρο το σκλαβωμένο έθνος. Ο Κοραής απέβλεπε στο να προετοιμάσει την απελευθέρωση με τη μόρφωση του έθνους και την προετοιμασία πεπαιδευμένων και ενάρετων ηγετών, ικανών να αναλάβουν τη διοίκηση του απελευθερούμενου έθνους.



Εικόνα 12
Αδ. Κοραή

Θέματα συζήτησης

Το γλωσσικό ζήτημα.

Ζωσιμάδων

Έξι αδέρφια, ο Ιωάννης, ο Αναστάσιος, ο Νικόλαος, ο Θεοδόσιος, ο Ζώης και ο Μιχαήλ βρέθηκαν με την ανιδιοτελή προσφορά τους στις κορυφαίες θέσεις των εθνικών μας ευεργετών. Οι Αδελφοί

Ζωσιμάδες, απόδημοι έμποροι, εκτός από τα σχολεία και τις βιβλιοθήκες που ίδρυσαν, τις εκκλησίες που ενίσχυσαν ή ανήγειραν, την πληθώρα των βιβλίων που εξέδωσαν, τη δωρεά της συλλογής αρχαίων νομισμάτων που αποτέλεσε τη βάση του Νομισματικού Μουσείου, χρηματοδότησαν και μέσω της μυστικής οργάνωσης της Φιλικής Εταιρείας τις ανάγκες του Αγώνα για Απελευθέρωση. Δίκαια λοιπόν χαρακτηρίζονται ως «Γίγαντες της Ευποίας».

Αναστάσιος	Νικόλαος	Θεοδόσιος	Ζώης
			
• Μαζί με τον Ιωάννη (τον μεγαλύτερο αδελφό) και τον Ζώη σταδιοδρόμησε στο ανταλλακτικό εμπόριο μεταξύ Κίνας και Λιβόρνου Ιταλίας, αρχικά με έδρα τη Νίζνα και αργότερα τη Μόσχα. • Χρηματοδότησε την έκδοση των βιβλίων του Ευγενίου Βούλγαρη και του Θεοτόκη	• Μετά τον θάνατο και των πέντε αδελφών του, διαχειρίστηκε μόνος του την τεράστια περιουσία. • Υλοποίησε το όραμα της Ζωσιμαίας Αδελφότητας • Η Ζωσιμαία Αδελφότητα εξέδωσε πάνω από 60 συγγραφικά έργα συμβάλλοντας τα μέγιστα στον νεοελληνικό Διαφωτισμό	• Μαζί με τον Νικόλαο και τον Μιχαήλ δραστηριοποιήθηκε στο Λιβόρνο της Ιταλίας • Ο πιο μορφωμένος από τα έξι αδέρφια • Το 1795, μετά το θάνατό του, τα αδέρφια του στη μνήμη του χορήγησαν υπέρογκα ποσά για την ενίσχυση σχολείων, βιβλιοθηκών και εκτύπωση των βιβλίων του Αδαμ. Κοραή.	• Ήταν γνωστός ως "πατήρ" στη Φιλική Εταιρεία • Τιμήθηκε από τον Τσάρο με δυο διαφορετικά παράσημα του τάγματος των Ιπποτών • Έζησε ασκητικά στο ορθόδοξο μοναστήρι της Μόσχας • Το 1828, μετά το θάνατο του, χορηγήθηκε τεράστιο χρηματικό ποσό για την ανέγερση της Ζωσιμαίας Σχολής

Εικόνα 13
Ζωσιμάδες

Γυμνάσιο Ζωσιμαίας

Η διπλανή φωτογραφία του 1900 είναι από το δεύτερο διδακτήριο της Ζωσιμαίας Σχολής (1834-1901) που στεγάστηκε στο αρχοντικό του Αθανασίου, το οποίο βρισκόταν στη θέση που βρίσκεται έως και σήμερα το 1^ο Γυμνάσιο Ιωαννίνων (Ζωσιμαία Σχολή). Υπήρχε δε αναρτημένη η παρακάτω επιγραφή.



Εικόνα 14
Το Δεύτερο Διδακτήριο της Ζωσιμαίας (1900)
Ψηφιοποιημένη από το βιβλίο:
Εργολάβος Σ., Γεώργιος Καλούδης, Ιωάννινα 2004

**ΖΩΣΙΜΑΔΩΝ ΟΔΕ ΜΟΥΣΑΙΟΣ ΛΑΜΠΤΗΡ ΑΦΑΝΙΖΕΙ
ΖΟΦΟΝ ΨΥΧΑΙΣΙ ΕΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ ΤΕΚΕΩΝ**

Αυτό το λαμπρό τέμενος των Μουσών που στήθηκε από τους Ζωσιμάδες, διώχνει τα σκοτάδια απ' τις ψυχές των παιδιών της Ηπείρου

Μερικά αξιοσημείωτα από την τότε λειτουργία της Ζωσιμαίας Σχολής:

- Το Πανεπιστήμιο της Αθήνας δεχόταν, ύστερα από ψήφισμα της Συγκλήτου, το 1860, τους αποφοίτους της Σχολής χωρίς εξετάσεις.
- Για την καλλιέργεια του εθνικού φρονήματος των Γιαννωτών, που έπρεπε να είναι υψηλό στα χρόνια της σκλαβιάς, στο τέλος του σχολικού έτους πραγματοποιούνταν **δημόσια** (παρουσία των τοπικών αρχών και πλήθους κόσμου), επιδεικτικές εξετάσεις (**προφορικές απολυτήριες εξετάσεις**) και γυμναστικές επιδείξεις με επίσημο χαρακτήρα. Στη φωτογραφία βλέπουμε τις επιδεικτικές εξετάσεις του 1907. «Σμερδαλέες», δηλαδή τρομερές, αποκαλούσαν τις εξετάσεις οι ίδιοι οι μαθητές όχι μόνο γιατί η διεξαγωγή τους γινόταν μπροστά σε όλο τον κόσμο αλλά και γιατί ο κάθε ακροατής είχε το δικαίωμα να υποβάλλει ερωτήσεις στο εξεταζόμενο μάθημα. Μέτρο που θεωρούμε ότι θα έβρισκε πλήρη αποδοχή και υποστήριξη από τους σημερινούς μαθητές. ☺☺☺



Εικόνα 15
Επιδεικτικές εξετάσεις Ζωσιμαίας (1907)
Ψηφιοποιημένη από το βιβλίο:
Εργολάβος Σ., Γεώργιος Καλούδης, Ιωάννινα 2004

Μέσα σε λίγα χρόνια λειτουργίας της

Ζωσιμαίας, ήταν τόσο η αίγλη της ώστε ο υπόδουλος Ελληνισμός καυχόταν για τρεις Σχολές: την Ζωσιμαία στα Γιάννενα, τη Μεγάλη του Γένους Σχολή στην Κωνσταντινούπολη και την Ευαγγελική Σχολή στη Σμύρνη. Η Ζωσιμαία Σχολή συνδέθηκε τόσο πολύ με την πόλη μας ώστε, όταν κάποιος έλεγε για τη Ζωσιμαία, η σκέψη του ερχόταν αυτόματα στα Γιάννενα.

Τελικά, μετά από περιπέτειες περισσότερων των εβδομήντα ετών, το 1902 θεμελιώθηκε και ανεγέρθηκε ακριβώς στην ίδια θέση το νέο διδακτήριο της Ζωσιμαίας Σχολής, από τους αρχιτέκτονες Μελίρρυτο και Χαρισιάδη. Τα εγκαίνια του νέου διδακτηρίου έγιναν το 1905 προκαλώντας τον φθόνο των ξένων και ιδιαίτερα των Τούρκων.

Θέματα συζήτησης

Η αρχιτεκτονική του κτιρίου. Σκέψεις για τις αντιδράσεις Ελλήνων και ξένων μετά την ολοκλήρωση του διδακτηρίου και ενώ τα Γιάννενα δεν είχαν ελευθερωθεί ακόμα.

Ο Ζώης Καπλάνης μετά τα πολύ δύσκολα παιδικά του χρόνια (εξού και το παρόνομα «Πικροζώης») απέκτησε, κυριολεκτικά με «το σταυρό στο χέρι», αμύθητη περιουσία στη Μόσχα. Κάτω από την καταλυτική επιρροή του συντοπίτη του, Ζώη Ζωσιμά, παρέμεινε και αυτός άγαμος από ιδεολογία και οδηγήθηκε στον ευεργετισμό, τον οποίο υπηρέτησε σε άκρατο βαθμό. Ο Καπλάνης ήταν ο πρώτος στον οποίο απονεμήθηκε επισήμως ο χαρακτηρισμός του «Εθνικού Ευεργέτη». Με τη διαθήκη του επιδόθηκε γενναία την Αθωνιάδα Σχολή στο Άγιο Όρος, την Ελληνική Σχολή της Πάτμου, το νοσοκομείο στα Γιάννενα και στη Νίζνα. Διέθεσε χιλιάδες ρούβλια για την προικοδότηση των άπορων κοριτσιών στα



Εικόνα 16
Ζώης Καπλάνης

Γιάννενα και για τη βελτίωση των συνθηκών των κρατουμένων στις φυλακές της πόλης. Έκτισε και χρηματοδότησε τη συντήρηση σχολείου στην ιδιαίτερη πατρίδα του, το Γραμμένο. Μα πάνω από όλα, ήδη από το 1798, διέθεσε το μεγαλύτερο μέρος της περιουσίας του για την ίδρυση στα Γιάννενα της Καπλανείου Σχολής, η οποία αποτέλεσε ουσιαστικά τη συνέχεια της Μαρουτσαίας Σχολής.

Την εποχή εκείνη οι σχολές, εκτός από την εκπαιδευτική διαδικασία προσέφεραν και στέγη στους περισσότερους μαθητές, αρκετοί από τους οποίους δεν ήταν Γιαννιώτες. Οι συνθήκες διαβίωσης ήταν πολλές φορές σκληρές, όπως περιγράφει ο Α. Γούδας για τον μαθητή της Καπλανείου Σχολής και μετέπειτα πρώτο Γυμnasiάρχη της Ζωσιμαίας, Γ. Κρανά ή Αίσωπο. «Στον περίβολο της Σχολής, ήταν χτισμένα μερικά άθλια κελιά όπου στεγαζόταν τρεις-τρεις οι μαθητές κοιμώμενοι στην ψάθα, γράφοντας στο γόνα και τρώγοντας ψωμί ξερό [...] Πότε-πότε καμιά Κυριακή [...] εμαγείρευαν κανά κοψίδι κρέας».



Εικόνα 17
Καπλάνειος Σχολή

Το αρχικό κτήριο της Καπλανείου Σχολής, δεν βρισκόταν στη θέση του σημερινού οικοδομήματος, αλλά στην τότε συνοικία του Τσιγαρά, κοντά στο σημερινό κτήριο του ΟΤΕ (αρκετά κοντά και στην Μπαλαναία Σχολή).

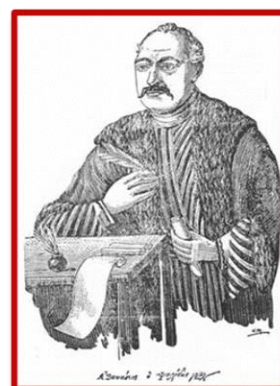
Όπως προαναφέρθηκε, ο «μεγάλος χαλασμός» επέφερε την πλήρη καταστροφή της σχολής, μαζί με την βιβλιοθήκη και τα όργανά της. Συνέχισε όμως να λειτουργεί ως δημοτικό σχολείο. Τις στεγαστικές ανάγκες του δημοτικού σχολείου ήρθε να καλύψει το νέο κτήριο σε σχέδιο του αρχιτέκτονα Μελίσρρυτου το 1926, ανηγερμένου στη θέση που κάποτε υπήρχε το τζαμί Ομέρ Μπέι ή Χαμιδιέ.

Θέματα συζήτησης

Τα δύσκολα παιδικά χρόνια του Ζώη Καπλάνη. Η ένταξη της Σχολής στο Πατριαρχείο.

Παρόλες τις δυσκολίες η Καπλάνειος συγκέντρωνε μαθητές όχι μόνο από τα Γιάννενα αλλά και από άλλες περιοχές, εξαιτίας της ακτινοβολίας του σχολάρχη της **Αθανασίου Ψαλίδα**.

Η ζωή του ήταν όλη αφιερωμένη στην υπηρεσία της πατρίδας καθώς και στην αφύπνιση και στην ανάσταση του Γένους. Διαμετρικά αντίθετος στις συντηρητικές ιδεολογίες της Θρησκευτικής Μπαλαναίας Σχολής, ο διδάσκαλος του Γένους Ψαλίδας εισήγαγε κάθε καινοτομία και νεωτερισμό στη Σχολή του, ενώ ενστερνίστηκε και μεταλαμπάδευσε στους μαθητές του τον δυτικό τρόπο σκέψης. Εξόπλισε τη σχολή με όργανα φυσικής, χημείας, γεωγραφίας, αστρονομίας και βιβλιοθήκη με σύγχρονα βιβλία, περιοδικά, και ευρωπαϊκές εγκυκλοπαίδειες. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο Αλή Πασάς και οι γιοι του Μουχτάρ και Βελής πήγαιναν συχνά στη Σχολή για να παρακολουθήσουν πειράματα στατικού ηλεκτρισμού.



[Εικόνα 18](#)
[Αθ. Ψαλίδας](#)

Θέματα συζήτησης

Τα μαθήματα που δίδασκε ο Ψαλίδας στην Καπλάνειο Σχολή. Η γλώσσα και η μέθοδος διδασκαλίας. Πως κατάφερε να διδάσκει τους 150 περίπου μαθητές της Σχολής του μόνο με δυο βοηθούς; Η σχέση του Ψαλίδα με τον Αλή Πασά.

Λίγο μετά το 1804 προτάθηκε αρχικά από τον Αδαμάντιο Κοραή και υποστηρίχτηκε αργότερα και από άλλους, όπως ο Σταύρος Ιωάννου, η συνένωση της Μπαλαναίας και της Καπλάνειας Σχολής ώστε να δημιουργηθεί μια «μικρή Ακαδημία» με κοινό πρόγραμμα σπουδών. Η συγκεκριμένη πρόταση δεν υλοποιήθηκε ποτέ.

Θέματα συζήτησης

Αν θα ήταν εφικτή και λειτουργική μια τέτοια πρόταση.

Πολλοί διδάσκαλοι, ιατροί, ιερείς και έμποροι που σκορπίστηκαν σέ όλα τα μέρη του Ελληνισμού, μαθήτευσαν δίπλα στον Ψαλίδα. Μέσα από τα κείμενά του, με το επαναστατικό του ύφος, προσπαθούσε να ξυπνήσει την ελληνική συνείδηση ώστε οι Έλληνες να είναι έτοιμοι για τον απελευθερωτικό αγώνα. Πίστευε ότι με τη σωστή και αληθινή παιδεία οι Έλληνες θα βρουν το δεσμό που ενώνει το «αληθινό με το εθνικό» και το «εθνικό με το αληθινό».

Φωτογραφίες στη γωνία Δωδώνης και Μιχαήλ Αγγέλου

Θέματα συζήτησης

Σχολιάζουμε και καταθέτουμε τις εντυπώσεις μας από τις αναρτημένες φωτογραφίες του Δήμου μας στη συμβολή των οδών Δωδώνης και Μιχαήλ Αγγέλου

Η σχολή ιδρύθηκε το 1658 από το κληροδότημα του Επιφανίου Ηγουμένου, πλούσιου Γιαννιώτη εμπόρου στη Βενετία, εγκαινιάζοντας την ιστορία της Νεοελληνικής παιδείας στα Γιάννενα. Ο Επιφάνιος άφησε κληροδότημα το 1648 για να σπουδάζουν στη Βενετία νέοι συμπολίτες του που τους προόριζε για δασκάλους της σχολής, επειδή σύμφωνα με το πνεύμα του δεν υπήρχαν ικανοί δάσκαλοι να διδάξουν και για να ιδρυθεί

ανώτερο σχολείο στα Γιάννενα. Δεν περιορίστηκε όμως μόνο στην οικονομική ενίσχυση της σχολής αλλά καθόρισε ο ίδιος το πρόγραμμα μαθημάτων. Εκτός από τη γραμματική και τα σχολικά μαθήματα διδασκόνταν η φιλοσοφία και οι φυσικές επιστήμες, θέτοντας έτσι τις βάσεις για τη νεοελληνική πνευματική αναγέννηση. Η σχολή στεγάστηκε σε κτήριο στην τότε συνοικία του Πλινθοκοπείου (δημιουργία τούβλων από λάσπη), σημερινή περιοχή κοντά στην εκκλησία της Αγίας Μαρίνας. Η περιοχή στα τουρκικά λεγόταν «Τσικούρ Μαχαλάς» δηλαδή η γειτονιά με τους λάκκους. Εδώ βλέπουμε στην άκρη της ακόμα και σήμερα το Τσικούρ Τζαμί ή τζαμί



Εικόνα 19

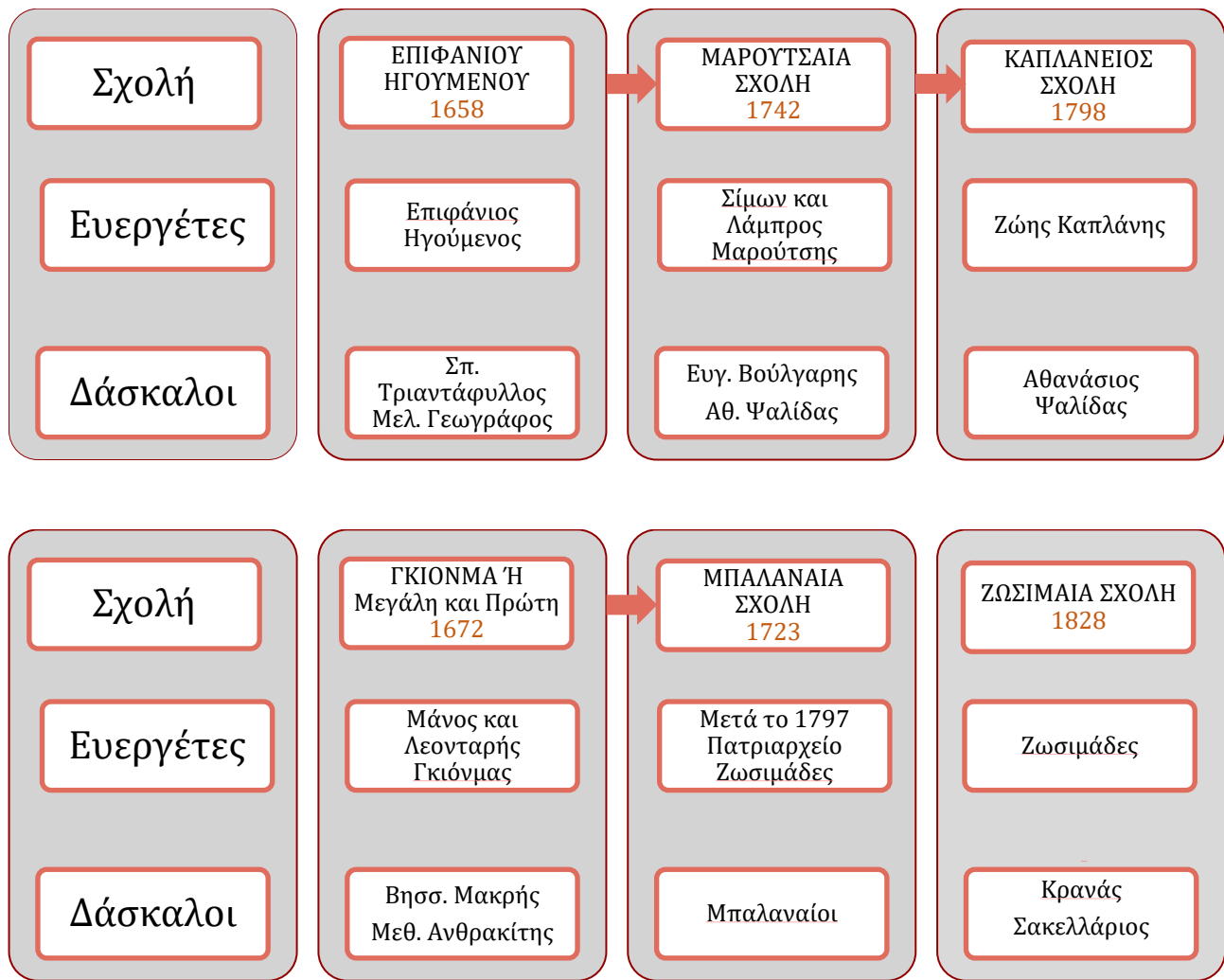
Η συνοικία του Πλινθοκοπείου και τα τζαμιά της τότε πόλης

του Βελή Πασά, γιου του Αλή Πασά με τον Μεντρεσέ του (Οθωμανικό Ιεροδιδασκαλείο), δίπλα στο Πνευματικό κέντρο. Μεταξύ του τζαμιού και της υποσυνοικίας «Πλινθοκοπείο» εκτεινόταν ο μεγάλος ακάλυπτος χώρος του Ατ Παζάρ ή Αλογοπάζαρου –η σημερινή λαϊκή αγορά της Αγίας Μαρίνας.

Αργότερα η Επιφάνιος Σχολή απορροφήθηκε από την Μαρούτσειο (1742), που χρηματοδοτήθηκε από τις διαθήκες του Λάμπρου και του Σίμωνα Μαρούτση οι οποίοι αγόρασαν νέο διδακτήριο στην ίδια περιοχή, κοντά στα παλιά πρακτορεία Πρεβέζης. Η σχολή λειτούργησε με πρώτο διδάσκαλο τον μεγάλο νεοέλληνα διαφωτιστή και κληρικό Ευγένιο Βούλγαρη, ο οποίος εισήγαγε για πρώτη φορά στην τουρκοκρατούμενη Ελλάδα την νεότερη ευρωπαϊκή φιλοσοφία. Στην Μαρούτσειο Σχολή είχε συσταθεί σύλλογος από μία ομάδα μαθητών, ο οποίος στο όνομα της Αγίας Τριάδας θα φρόντιζε για την ελευθερία του Γένους. Μέλος της εταιρείας αυτής ήταν ο Κοσμάς ο Αιτωλός.

Δυστυχώς, μετά την κατάληψη της Βενετίας από τον Ναπολέοντα δημεύτηκαν τα κληροδοτήματα, με συνεπακόλουθο την παύση της χρηματοδότησης της σχολής. Ο τελευταίος διδάσκαλός της, ο Ψαλίδας, όπως προαναφέρθηκε στράφηκε στον Ζώη Καπλάνη, ο οποίος ανέλαβε όλα τα έξοδά της, την αναδιοργάνωσε και σηματοδοτήθηκε έτσι η απαρχή της Καπλανείου σχολής.

Συνοπτικά μπορούμε να καταδείξουμε τα διαφορετικά «ρεύματα» των σχολών



ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Πίνακας 1

Μετάφραση των γαλλικών όρων των αποσπάσματος του χάρτη του J.D.B. Du Bocage (1815)

ΓΑΛΛΙΚΑ	ΕΛΛΗΝΙΚΑ
Mosquée	Τζαμί
5 ^{te} Catherine	Ναός Αγίας Αικατερίνης
Cimetiere Turc	Τούρκικο Νεκροταφείο
Cimetiere Juif	Εβραϊκό Νεκροταφείο
Hopital grec	Ελληνικό Νοσοκομείο
Medressè	Μουσουλμανικό Ιεροδιδασκαλείο
Consulat de France	Γαλλικό Προξενείο
Consulat d'Angletaire	Βρετανικό Προξενείο
College grec et Bibliotheque	Ελληνικό Κολέγιο και Βιβλιοθήκη
Maison et Jardin de Stayro Ioanni Primat	Σπίτι του προεστού Σταύρου Ιωάννου

ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ

Βιβλιογραφία

- Αγνώστου συγγραφέα**, Σπάνια Ευποιίας έργα του Ζώη Κωνσταντίνου Καπλάνη, Μόσχα 1809
- Αναστασίου Ι.**, *Η πνευματική κατάσταση στα Γιάννενα στις αρχές του 18^{ου} αι. όπως την είδαν οι ξένοι περιηγηταί- Ηπειρωτική Εστία Τεύχος Οκτωβρίου*, Ιωάννινα 1971
- Βηλαράς Γιάννης**, *Η ΡΟΜΕΗΚΗ ΓΛΩΣΣΑ*, Κόρφου 1814
- Βρανούσης Λ.**, *ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΨΑΛΙΔΑΣ ό Διδάσκαλος τοῦ Γένους (1767 -1829) Ο ΠΑΤΡΙΩΤΗΣ – Ο ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ – Ο ΑΓΩΝΙΣΤΗΣ*, Β' Έκδοση Ιωάννινα 2008
- Γούδας Α.**, *Βίοι Παράλληλοι-Τόμος Β'*, Αθήνα 1870
- Γούδας Α.**, *Βίοι Παράλληλοι-Τόμος Γ'*, Αθήνα 1870
- Εργολάβος Σ.**, *Γεώργιος Καλούδης*, Ιωάννινα 2004
- Ευαγγελίδου Τ.**, *Η Παιδεία επί Τουρκοκρατίας-Ελληνικά Σχολεία από της Αλώσεως μέχρι Καποδιστρίου-Τόμος Πρώτος*, Αθήνα 1936
- Κανετάκης Γ.**, *ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ: Συμβολή στην Πολεοδομική Ιστορία ΤΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ-Διδακτορική Διατριβή*, Αθήνα 1991
- Κουρμαντζή-Παναγιωτάκου Ε.**, *Η εκπαίδευση στα Γιάννενα και οι Ιδεολογίες της: Οι «Νεωτεριστικές» Σχολές και οι Σχολές Μπαλάνων και Ψαλίδα (1645-1820)*, Ιωάννινα 1991
- Μέρτζιος Κ.**, *Το εν Βενετία Ηπειρωτικόν Αρχείο-Ηπειρωτικά Χρονικά-Τόμος 11*, Ιωάννινα 1936
- Μπέττης Σ.**, *Γεώργιος Κρανάς ή Αίσωπος-Ηπειρωτική Εστία-Τεύχος 102*, Ιωάννινα 1960
- Παπασταύρου Α.**, *Ηπειρώτες Εθνικοί Ευεργέτες*, Ιωάννινα 2010
- Παπασταύρου Α.**, *τα Γιάννενα του 19ου αιώνα όπως τα περιέγραψαν και τα απεικόνισαν οι ξένοι περιηγητές-Λεύκωμα*, Γιάννενα 1994
- Σαγκούνης Φ.**, *Ανέκδοτος αλληλογραφία των Ζωσιμάδων, της Κοινότητος Ιωαννίνων και των Επιτρόπων των και άλλα έγγραφα εκ του αρχείου Φίλιου-Ηπειρωτικά Χρονικά-Τόμος 6*, Ιωάννινα 1931
- Σμύρης Γ.**, *Τα Μουσουλμανικά Τεμένη των Ιωαννίνων και η Πολεοδομία της Οθωμανικής Πόλης-Ηπειρωτικά Χρονικά-Τόμος 34*, Ιωάννινα 2000
- Τσέτσης Χ.**, *Οι Ηπειρώτες Ευεργέτες*, Ιωάννινα 2004

Φλώρος Ι., *Η Παιδεία στα Ιωάννινα κατά την Τουρκοκρατία (18^{ος} αιώνας-αρχές 20^{ου} αιώνα)*, Johannesburg 2005

Δικτυογραφία

- <https://egiannina.wordpress.com/>
- <https://www.reporter.gr/Oles-oi-eidhseis/242337-Maroytshs-Lampros-Simwn-%C2%ABOi-prwtoporoi-toy-eyergetismoy%C2%BB>
- <https://rusgreek.ru/el/zosima>
- <https://zsgiannina.gr/>

Προέλευση εικόνων

Εξώφυλλο και εικόνα 10 από Παπασταύρου Α., *τα Γιάννενα του 19ου αιώνα όπως τα περιέγραψαν και τα απεικόνισαν οι ξένοι περιηγητές-Λεύκωμα*, Γιάννενα 1994

Εικόνα 1	3
Εικόνα 2	4
Εικόνα 3	4
Εικόνα 4	5
Εικόνα 5	5
Εικόνα 6	6
Εικόνα 7	6
Εικόνα 8	6
Εικόνα 9	7
Εικόνα 10	8
Εικόνα 11	10
Εικόνα 12	10
Εικόνα 13	11
Εικόνα 14	11
Εικόνα 15	12
Εικόνα 16	13
Εικόνα 17	13
Εικόνα 18	14
Εικόνα 19	15